Analyysi

Hidas tuottavuuskehitys haittaa viennin kasvua

Suomen talous | 18.12.2018

Suomen talous alkoi kasvaa vuoden 2015 lopulla. Sitä edeltänyt taantuma oli poikkeuksellisen pitkä ja syvä, talous supistui vuosien ajan, ja työpaikkoja katosi. Talouskasvu on jatkunut nyt kolmen vuoden ajan, ja Suomi on korkeasuhdanteessa. Kasvun nopein vaihe on kuitenkin ohitettu. Suomen Pankin Aino-mallin mukaan viime vuosien noususuhdanteeseen ja erityisesti viennin kasvuun ovat vaikuttaneet sekä ulkomaiset että kotimaiset tekijät. Ennusteessa vienti jää trendikasvusta jälkeen erityisesti heikon tuottavuuskasvun vuoksi. Tuottavuuden heikko kehitys johtuu sekä talouden rakenteen muutoksista – kuten teollisuusalojen painoarvon pienentymisestä – että toimialojen sisäisen tuottavuuskasvun hidastumisesta. Hidas tuottavuuskehitys nostaa kotimaisia tuotantokustannuksia vientialoilla ja haittaa siten viennin kilpailukykyä ja kasvua.

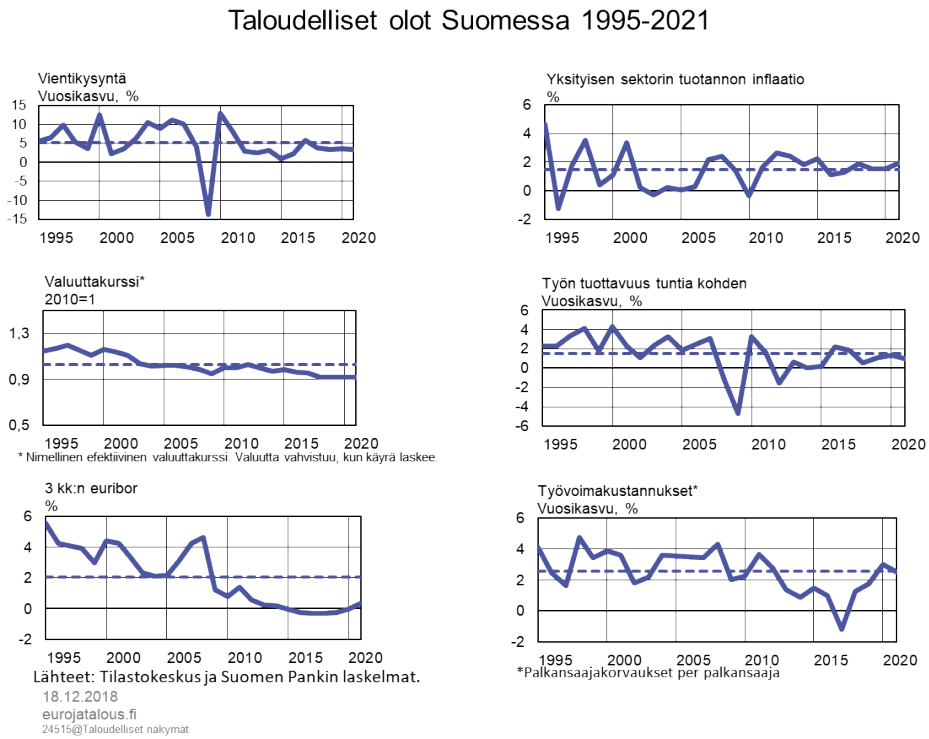

Koska Suomi on pieni ja avoin talous, vientimenestyksellä on tärkeä osa suhdannevaihteluiden välittymisessä koko talouteen. Tässä kehikossa tarkastellaan Suomen viennin kehitykseen vaikuttaneita tekijöitä vuosina 2012–2020. Ajanjakso jaetaan taantumaan (2012–2015), noususuhdanteeseen (2016–2017) ja korkeasuhdanteeseen (2018–2020). Viimeisen ajanjakson vientiluvut perustuvat Suomen Pankin joulukuun 2018 ennusteeseen (Ks. Nopein talouskasvun vaihe on ohitettu).

Suomen Pankin Aino-mallin[1] avulla tulkittuna kansainväliset tekijät, tuottavuuskehitys, kotimaiset palkkakustannukset sekä kotimaiset hinnat ovat vaikuttaneet siihen, että viennin kasvu on ajautunut pois historialliselta trendiltään (kuvio 1). Historiallisena trendikasvuna käytetään viennin määrän keskimääräistä vuosikasvua EU-jäsenyyden aikana (3,9 %).[2]

Suomen ulkopuolelta alkunsa saanut kansainvälinen finanssikriisi iski voimalla Suomen talouteen kymmenen vuotta sitten. Vuoden 2012–2015 taantumaan tultaessa viennin ongelmat olivat vaihtuneet ulkoisista tekijöistä pääosin kotimaisiin. Kaiken kaikkiaan viennin kasvu oli taantuman aikana noin 4 prosenttiyksikköä trendikasvuaan hitaampaa, mistä kolme neljäsosaa selittyy heikolla tuottavuudella ja loput pääosin ulkoisilla tekijöillä[3] (kuvio 1). Ulkoisista tekijöistä esimerkiksi tavallista vaatimattomampi vientikysyntä heikensi vientiä jonkin verran (kuvio 2).

Kuvio 1.

Tuottavuuden heikentymiseen on monia syitä. Työn tuottavuuden kasvu oli hyvin nopeaa ennen finanssikriisin alkua (kuvio 2). Tämän jälkeen työn tuottavuuden koheneminen on ollut selvästi vaatimattomampaa. Tuottavuuden heikko kehitys johtuu sekä talouden rakenteen muutoksista – kuten teollisuuden painoarvon vähenemisestä – että toimialojen sisäisen tuottavuuskasvun hidastumisesta. Tuottavuuskasvu on heikentynyt huomattavasti viime vuosina erityisesti sähköteknisessä eli ICT-teollisuudessa, joka muodosti suuren osan Suomen viennistä ennen finanssikriisiä. Samalla ICT-toimialojen osuus koko tuotannosta on supistunut. Heikko

keskimääräinen tuottavuuskasvu on nostanut teollisuuden tuotantokustannuksia ja siten osaltaan myös kotimaisen tuotannon hintaa (kuvio 2). Tämä on heijastunut vientihintoihin ja osaltaan heikentänyt suomalaisten vientialojen kilpailukykyä suhteessa kilpailijamaihin.

Työn tuottavuuden kehitystä sekä ICT-teollisuuden supistumisen merkitystä tuottavuuden kasvulle on tarkasteltu laajemmin kehikossa ”Työn tuottavuuden heikkouteen monia syitä”. Lisäksi yritystason tuottavuuskehitystä on selvitetty teema-artikkelissa ”Matalan tuottavuuden yrityksiä runsaasti Suomessa”.

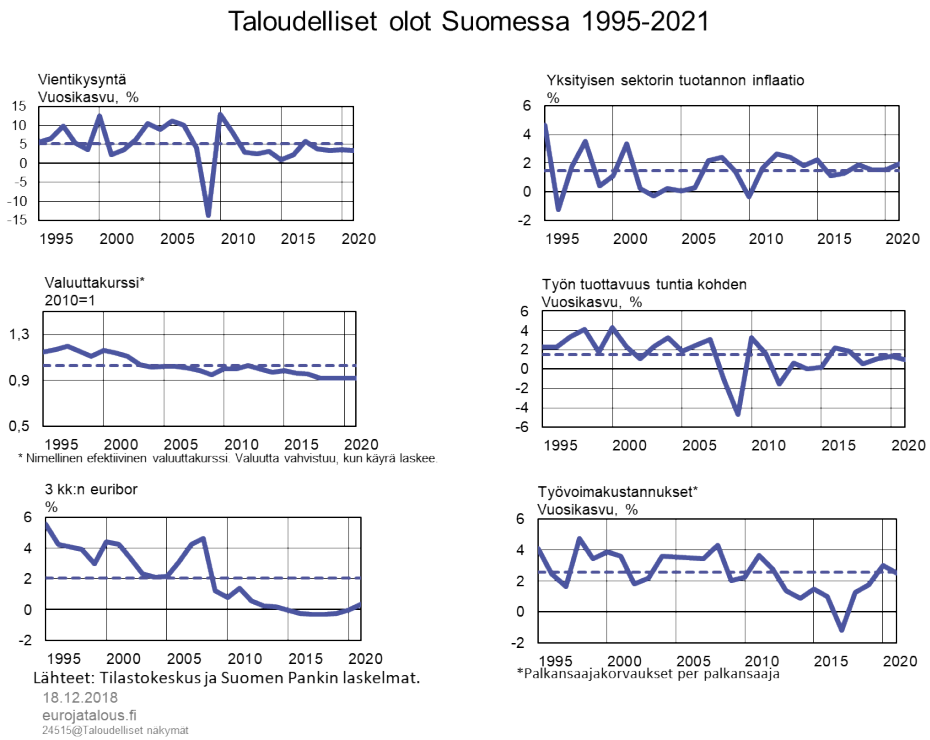
Ulkoisilla tekijöillä puolestaan on ollut merkittävä rooli viennin noususuhdanteen taustalla. Vuosien 2016–2017 aikana Suomen vientikysyntä on vahvistunut huomattavasti ja se on kohdistunut suotuisasti myös Suomen viennin rakenteeseen, joka painottuu investointi- ja välituotehyödykkeisiin. Myös rahoitusolot ovat olleet erittäin keveät kasvua tukevan rahapolitiikan ansiosta, ja esimerkiksi 3 kk:n euriborkorko on ollut pitkään alhainen (kuvio 2). Keveä rahapolitiikka on tukenut suoraan ja välillisesti – euroalueen talouden kohenemisen kautta – Suomen vientiä.

Vuosien 2016–2017 noususuhdanteessa myös tuottavuus koheni selvästi taantumaan verrattuna. Siitä huolimatta tuottavuuskasvu on yhä jäänyt aiempaa heikommaksi muun muassa talouden rakenteellisten muutosten vuoksi. Kaiken kaikkiaan noususuhdanteen nopeimmassa vaiheessa viennin kasvu ylitti historiallisen trendikasvun noin 2 prosenttiyksiköllä. Viennin kasvu olisi yltänyt lähes 1 ½ prosenttiyksikköä tätä nopeammaksi, mikäli tuottavuuskehitys olisi ollut historiallisella trendillään. Samalla myös vientihinnat ovat nousseet historialliseen trendiinsä nähden ripeästi osittain kotimaisten hintatekijöiden takia, mikä on osaltaan hidastanut viennin kasvua (kuvio 1).

Talouspoliittiset toimet kustannuskilpailukyvyn parantamiseksi kotimaisia palkkakustannuksia alentamalla ovat osaltaan tukeneet vientiä noususuhdanteessa. Kotimaisiin palkkakustannustekijöihin luetaan tässä yhteydessä keskituntiansiot ja työnantajan sosiaaliturvamaksut, joihin kilpailukykysopimuksella on vaikutettu. Yrityksen näkökulmasta työvoimakustannus aleni selvästi vuonna 2017 (kuvio 2). Palkkakustannusten aleneminen vahvisti viennin kasvua noususuhdanteessa (kuvio 1).

Talous on nyt korkeasuhdanteessa, mutta kasvun nopein vaihe on ohitettu. Viennin kasvu jää lähes prosenttiyksikön historiallista trendikasvua hitaammaksi. Merkittävin syy tälle on vaimea tuottavuuden kasvu, joka ei tue vientiä samassa määrin kuin ennen. Historiassa koettuun ripeään tuottavuuskasvuun ei ylletä, koska talouden rakenteet ovat muuttuneet. Kaikkien muiden tekijöiden yhteisvaikutus jää ennustejaksolla lieväksi (kuvio 1).

Kuvio 2.

Viitteet

1. Suomen Pankin Aino-malli on Suomen talouden suhdannevaihteluita selittävä dynaaminen yleisen tasapainon malli. Ks. Suomen Pankin keskustelualoite 16/2016. ↑
2. Viennin keskikasvu lasketaan vuosilta 1995–2017 viennin määränä työikäistä (15–74-vuotias väestö) henkeä kohti. ↑
3. Laskelmassa ulkoisiin tekijöihin luetaan öljyn hinta, muiden raaka-aineiden hinta, ulkoinen kysyntä, kilpailijoiden vientihinnat, efektiivinen valuuttakurssi ja ulkomaisten tuontiyritysten hinnoitteluvoima (mark-up). ↑

Asiasanat

Aino-malli, suhdanteet, vienti